

DAGENS FRÅGOR

Beredskap Den ökade spänningen i världen har föranlett världsomfattande rustningsökningar. Händelserna utomlands ha inte heller lämnat Sverige oberört. Redan hösten 1950 framfördes krav på ökade försvarsansträngningar såväl från militärt som politiskt håll. Det gällde härvid höjd såväl materiell beredskap som personell.

Civilt försvarets behov tillgodosågs delvis genom anslag om ca 45 miljoner kr. för fullträffsäkra skyddsrum, luftskyddsmateriel och utbildningsverksamhet. Den ekonomiska försvarsberedskapen kunde höjas genom ökade anslag för lagerhållning av krigsviktiga varor som måste importeras, t. ex. bensin och oljor. Höjningen av beredskapen för krigsmakten blev huvudsakligen en framflyttning av vissa materielbeställningar om ca 50 miljoners värde, vilka annars inte hade kunnat verkställas förrän i juli i år. En framställning om beslut om 11 månaders gruppchefsutbildning föranledde ingen åtgärd.

I regeringspropositionen för budgetåret 1951—52 framskyntade möjligheten till ökade beredskapsåtgärder ifråga om extra inkallelser. Något förslag framlades dock inte då. Materielanslagen föreslogos höjda men icke i önskvärd grad framför allt inte för marinens del. Förslag till 11 månaders gruppchefsutbildning inom armén saknades fortfarande. Någon ökning av nuvarande 9-månadersutbildning för arméns värnpliktiga var det ej heller tal om i propositionen.

Det hastigt försämrade läget för FN-trupperna i Korea med därpå följande skärpning i krisen mellan FN och Kommunistkina, genom att det senare landet stämplades som angripare, medförde vid årsskiftet, att frågan om beredskap snabbt blev aktuell även för vår del, — i det politiska livet manifesterat genom den s. k. »trepartimotionen».

Läget ifråga om beredskap inom krigsmakten kan i stort karaktäriseras på följande sätt.

Inom *flygvapnet* är personalstyrkan relativt begränsad. Den består till stor del av stamanställd personal. All flygande personal liksom huvuddelen av den tekniska markpersonalen, såsom mekaniker och verkstadspersonal, är fast anställd. Detta möjliggör för flygvapnets del i såväl tekniskt som personellt hänseende en god beredskap, även om verksamheten huvudsakligen måste bedrivas från ordinarie baser.

Beträffande *flottan* gäller, att styrkan av den stamanställda personalen är något mindre procentuellt sett än inom flyget, men ändå avsevärt större än inom armén. De värnpliktiga inom flottan uppdelas i omgångar med inryckning ungefär varje kvartalsskifte. Huvuddelen av den till tolv månader uppgående tjänstgöringen äger rum ombord på fartygen. Man kan därför säga, att beredskapen är någorlunda väl tillgodosedd inom flottan, varvid dock är att märka att sjö-

bevakningstjänsten m.m. i stor utsträckning fordrar inkallelser av värnpliktiga.

Kustartilleriet har däremot i beredskaps- och personalhänseende ungefär samma problem som armén. Huvuddelen av förbanden utgöres av värnpliktiga — även inom befälsgraderna. Under större delen av året kan någon beredskap icke upprätthållas. Endast under sommar-månaderna samt under de tider, då repetitionsövningar gå av stapeln, finns en viss beredskap.

Inom *armén* äger de värnpliktigas inryckning rum omkring 1 juni och utryckning i mitten av mars efter nio månaders utbildning. Under tiden mitten av mars—1 juni finns förutom det aktiva befälet endast en mindre del värnpliktiga — huvudsakligen uttagna för befälsutbildning — tillgängliga. Under tidsperioden från mitten av mars och fram till den tidpunkt, då den inneliggande åldersklassen fått en någorlunda godtagbar utbildning för att kunna lösa vissa strids- och bevakningsuppgifter, dvs. omkring 1 december, föreligger i stort icke någon beredskap. Undantag utgör de tider, då förband under de ordinarie repetitionsövningarna äro organiserade, nämligen under april och september.

Detta förklarar varför extra inkallelser måste äga rum inom armén så snart en viss beredskap erfordras. Genom skyldigheten för de värnpliktiga att fullgöra en eller flera beredskapsövningar om sammanlagt 180 dagar utöver den vanliga fredstjänstgöringen är detta i lag reglerat.

När regeringen den 7 februari i år utfärdade sin kommuniké om extra inkallelser, kom detta icke som någon överraskning. Den innebar i stort en ökning av arméns personella beredskap, medan däremot något extra övningsprogram för marinen och flygvapnet icke har beslutats.

Vad innebär regeringens lösning av beredskapen under år 1951? Den inneliggande åldersklassen får en månads förlängd tjänstgöring och rycker inte ut förrän den 15 april. Följande månad inkallas förband till de ordinarie repetitionsövningarna, vilka tidigare aviserats till den 28 mars. Fr. o. m. den 15 maj inkallas under sommaren och hösten varje månad ca 15 000 man till krigsförbandsvisa repetitionsövningar. I anslutning till inkallelserna synes en ändring komma till stånd beträffande de värnpliktiga, som genom förhastade löften i samband med beredskapens upphävande 1945 fingo tillgodoräkna sig denna tjänst som fullgjorda repetitionsövningar. Genom en sådan översyn kan man påräkna fulltaligare och därmed effektivare förband under de kommande övningarna.

Några ytterligare kommentarer kunna vara på sin plats. Inkallelser, som ta sikte på direkt kuppberedskap enligt beredskapsparagrafen i värnpliktslagen, ha inte skett, utan inkallelsen har lagts såsom repetitionsövning. Detta kan på lång sikt medföra svåra konsekvenser ifråga om repetitionsövningssystemet, vilket problem dock i dagsläget icke tagits upp till behandling.

Regeringens beslut att skjuta på de redan sedan lång tid aviserade repetitionsövningarna i mars till april månad torde för de inryckande

ha medfört åtskilliga svårigheter ifråga om ändrad anskaffning av vikarier och andra med det dagliga arbetet sammanhängande problem. Om förslaget till denna ändring hade kommit från militärt håll, så hade den väl i regeringspressen framkallat det vanliga klandret mot militären för brist på förutseende och handlag; men nu tycks det ha gått ändå! För beredskapens upprätthållande fram till den 15 april har den ineliggande åldersklassen som ovan nämnts fått sin tjänstgöring förlängd en månad. Denna extra månad benämnes likaså repetitionsövning. Konsekvenserna härav komma inte att bli aktuella förrän år 1965, då denna åldersklass borde fullgöra sin sista repetitionsövning. Den dagen den sorgen har försvarsministern tydligen resonerat härvidlag. Samma resonemang har han fört även under gångna år. Följderna härav visa sig redan i dagens läge — och i morgondagens.

Värnpliktstjänst- En jämförelse mellan utbildningstiden för värnplik-
göringens längd. tiga inom olika länder ger vid handen att östblockets stater i stort disponera sina medborgare för en betydligt längre tjänstgöring än västblockets stater. Medan bland de demokratiska länderna diskussionen rör sig om en utbildningstid mellan ett och två år, så är den högre siffran minimum öster om järnridån. Tendensen härvidlag till likriktning av satellitstaterna med Sovjetunionen beträffande den första tjänstgöringstiden och den obligatoriska förberedande militärutbildningen är märkbar.

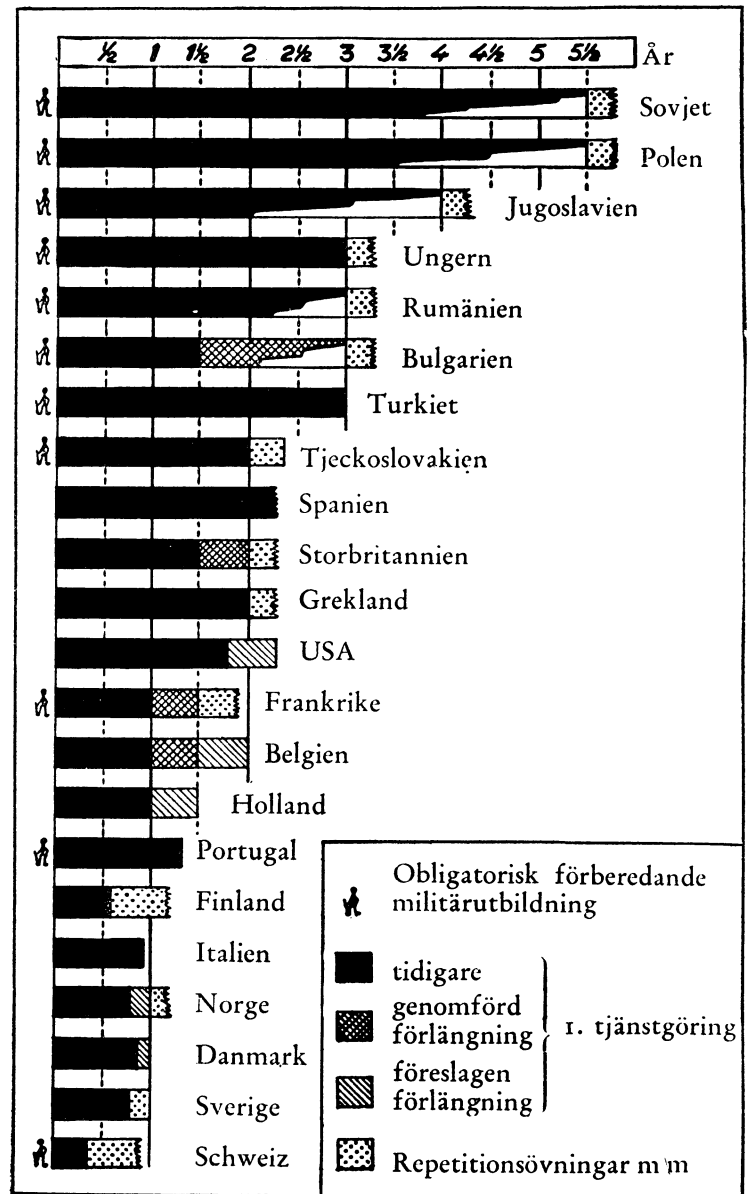
I paritet med östblocket ifråga om tjänstgöringstid står också Jugoslavien och Turkiet. Ländernas läge på parkett alldeles utanför järnridån har framför allt för Turkiet tvingat fram en tjänstgöringstid, som medger dels en utbildning så att krigsmakten är omedelbart stridsduglig, dels tillgång på trupp för att ständigt hålla utbildade styrkor under vapen såsom kuppberedskap och för gränsbevakning.

Inom västeuropa — närmast Atlantpaksstaterna — har under senaste året en tydlig strävan varit att förlänga tjänstgöringstiderna, så att förband efter den första 12-månadersutbildningen kunna finnas tillgängliga för att upprätthålla beredskapen medan den nya åldersklassen utbildas. Såväl Storbritannien som Frankrike och Belgien ha genomfört en förhöjning med 6 månader till 24 månader för Storbritannien och 18 månader för de övriga. I Holland har föreslagits en ökning till 18 månader, medan i Belgien utom redan beslutad förlängning föreslagits ytterligare 6 månader, varigenom detta land skulle nå upp till samma tider som Storbritannien.

I USA har man inför erfarenheterna från Korea och den alltmer ökade spänningen i världen förelagit en förhöjning av tjänstgöringstiden från nuvarande 21 månader till 27.

Sveriges grannländer Danmark och Norge ha båda för avsikt att införa 12 månaders första tjänstgöring men synas av ekonomiska skäl inte kunna orka med 18 månader, varom framställning skall ha gjorts från amerikanskt håll.

Hur är läget i Sverige? Den av den militära sakkunskapen som otillräcklig påtalade 9-månadersutbildningen bibehålles! Visserligen har en förlängning av en månad nu anbefallts men denna tjänstgöring är



Ur Arménytt nr 2/1951.

angiven som en repetitionsövning direkt följande på den första tjänstgöringen. Är avsikten att här på ett fint sätt söka glida över i en 10 månaders utbildning? Det torde emellertid icke bli lätt att bedöma värdet ur utbildningssynpunkt av denna förlängda utbildning. Dels inne-

bär den effektiva arbetstiden på grund av påsken blott ca 20 dagar, dels har beslutet fattats så sent att många övningar, som avsetts utgöra kulmen på utbildningen, icke kunnat flyttas till slutet av mars utan bibehållits i månadsskiftet februari—mars. Den följdriktiga stegringen av utbildningen blir därigenom i viss mån snedvriden.

I jämförelse med övriga nationer intar Sverige köplatsen ifråga om utbildningstid för de värnpliktiga. Ekonomiska skäl kunna icke få bli ensamt avgörande. De ca 10 miljoner en utbildningsmånad kostar är icke en utgift av den storleksordningen, att den behöver utgöra hinder. Det är nödvändigt, att utbildningstiden även i Sverige får en sådan längd, som är militärt godtagbar, och att detta sker utan uppskov.

Treveckorssemestern inom byggnads- och anläggningsindustrin. Arbetsutredningens betänkande om treveckorssemester har resulterat i proposition i riksdagen. Enligt förslaget skall den lagstadgade semestern nu bli tre i stället för två veckor med bibehållande av principen om sammanhängande semester, såvida inte parterna komma överens om annat. Arbetsgivaren skall dock få rätt att dela semestern i två delar. Sker sådan uppdelning, så skall den ena perioden utgöra tolv dagar, medan återstoden får uttagas vid annan tidpunkt.

Självfallet kommer ett genomförande av detta förslag att draga med sig stora verkningar, icke minst i ekonomiskt avseende. Eftersom samma förmåner skola utgå under semestern som under arbetstiden, så innebär den ökade semestern i verkligheten en löneförhöjning. Hur denna merkostnad kommer att slutligt fördela sig är svårt att på förhand exakt bedöma. Men man kan nog vara överens om att arbetstagarna själva få bära del därav i form av minskad realinkomst. Ty det är väl knappast troligt, att den förkortade arbetstiden skall resultera i en ökad produktion — och det är ju i själva verket en sådan som vi eftersträva för att kunna behålla och höja vår allmänna standard.

I princip kan ingen ha något emot att arbetstagarna i gemen beredas ökade möjligheter till rekreation. Men man måste alltid — här liksom då det gäller den enskildes budget — bedöma vad man har råd till. Den nu framlagda propositionens godkännande kommer att verka allmänt fördyrande. Som exempel kan anföras förslagets verkningar på ett just nu mycket aktuellt område, nämligen byggnads- och anläggningsindustrin.

Alla känna vi till bostadsbristen och de höga — många säga alltför höga — byggnadskostnaderna. Byggnadsindustrin har intill senaste tiden varit starkt säsongbetonad. De sista åren har emellertid den införda byggnadsregleringen sökt åstadkomma en säsongutjämning och mer eller mindre framtvingat vinterbyggen, kanske främst inom bostadsproduktionen. Denna utveckling kan nog sägas ha medfört om icke höjda byggnadskostnader — så dock höjda inkomster för arbetarna i byggnadsfacket; lönerna voro ju ursprungligen baserade på säsongarbete, medan arbetstillfällena nu praktiskt taget utsträckts till större delen av året. För byggnadsindustrins del — där man av kända skäl ropar på en väsentlig ökning av den på statsfinansiella grunder begränsade produktionen — torde treveckorssemestern verka produk-

tionshämmande. De senaste åren och särskilt år 1950 har rått en utpräglad brist på byggnadsarbetare, både grovarbetare och yrkesarbetare (murare och träarbetare). Svårigheter att färdigställa arbetena inom planerad tid ha därför uppstått med därav följande olägenheter för både byggherrar och producenter. Redan tvåveckorsemestern har för dessa slag av arbeten inneburit en kännbar olägenhet. Det har nämligen visat sig omöjligt att i praktiken motsätta sig att arbetarna uttaga semestern under sommarmånaderna, dvs. just under den tid då det är högsäsong på byggnadsområdet. Främst beror detta på den överfulla sysselsättningen men också på verkningarna av de nya skatteprinciperna. Då det i nuvarande arbetsmarknadsläge är omöjligt att anskaffa full ordinarie arbetsstyrka, är det självfallet uteslutet att kunna skaffa ersättare för semesterledig personal. Många byggnadsfirmor ha därför föredragit att helt nedlägga arbetet på varje arbetsplats under de två semesterveckorna. Visserligen har man därvid strävat efter att förskjuta nedläggandet av olika arbeten inom samma firma i förhållande till varandra, men klart är att sådana nedlägganden ändå innebära en uppenbar olägenhet för byggnadsverksamheten, som man under den gynnsamma årstiden helst vill forcera.

Avbrotten i byggandet på grund av semesterledighet äro också förenade med betydande kostnader såväl för producenterna som för byggherrarna — och ytterst för konsumenterna. Genomförandet av det nu framlagda förslaget om treveckorsemester kommer sannolikt att medföra, att många byggnads- och anläggningsfirmor föredraga *ett* enda nedläggande på tre veckor framför *två* nedlägganden på två resp. en vecka. Om så blir fallet, komma olägenheterna av semesterlagstiftningen att bli ännu kännbarare för byggnads- och anläggningsverksamheten. Dessa olägenheter skulle dock kunna minskas avsevärt, om den tillkommande semesterveckan kunde förläggas till tiden mellan julhelgen och trettonhelgen. Många företagare inom byggnads- och anläggningsbranschen föredraga redan nu att stoppa sina arbeten under denna period på grund av dels den mellankommande nyårshelgen som splittrar arbetet, dels en önskan från arbetstagarna att tillbringa helgerna hos anhöriga eller bekanta på annan ort. På många håll i landet gör även väderleken ett sådant avbrott naturligt. Om man för byggandets del kunde göra det till regel att förlägga den tillkommande semesterveckan till tiden mellan jul- och trettonhelgerna, så vore det en praktisk åtgärd, som icke endast skulle tillfredsställa en önskan från många arbetstagare utan dessutom minska de nyss berörda olägenheterna för företagarna och därmed även för byggherrar och konsumenter.

Nedläggandet av arbetena på hela arbetsplatsen kommer för husbyggandets vidkommande att medföra att även arbetarna inom angränsande fack t.ex. elektriker och rörledningsarbetare tvingas att taga semester samtidigt med byggnadsarbetarna. Detta rimmar illa med det allmänna önskemålet att sprida semestrarna så mycket som möjligt.

Bristen på arbetskraft har gjort det nödvändigt, särskilt ifråga om anläggningsarbeten, att i största möjliga utsträckning använda arbets-

besparande maskiner och att utnyttja dessa så effektivt som möjligt. Bristen på yrkeskunniga maskinister har därför blivit särskilt framträdande. För många av de större maskinerna är arbetssäsongen begränsad till den tid då marken är tjälfri. En ökning av semestern från två till tre veckor kommer sannolikt att medföra att maskinisterna kräva att få i varje fall den ena semesterperioden förlagd till sommarmånaderna, något som de hittills med hänsyn till arbetenas forcering och till deras karaktär av friluftsarbeten oftast torde ha avstått från. Skulle så bli förhållandet måste maskinarbetet nedläggas under semesterperioden med de konsekvenser detta innebär. Att ordna med ersättare under semestertiden är uteslutet redan med hänsyn till den allmänna bristen på maskinister. Det skulle dessutom vara ytterst olämpligt att placera ovana förare på större arbetsmaskiner, såsom grävmaskiner och planeringstraktorer, med hänsyn till de mycket stora värden som dessa representera. Maskinernas utnyttjningsgrad kommer därför sannolikt att bli rätt väsentligt nedsatt efter genomförande av treveckorssemestern.

För vägbeläggningar, särskilt asfaltbeläggningar, är arbetssäsongen på grund av klimatiska skäl ytterligt begränsad. Medelarbetstiden för asfaltbeläggningar här i landet torde icke uppgå till mer än 100 à 125 dagar per år. Genomförandet av treveckorssemester kommer, särskilt om semestern skall uttagas helt eller delvis på sommaren, att innebära en betydande minskning av den redan förut mycket korta arbetssäsongen. Detta är en allvarlig nackdel med hänsyn till dessa arbetens angelägenhetsgrad och till de betydande investeringar i maskiner, som gjorts på detta område.

Arbetsförhållandena inom byggnads- och kanske särskilt anläggningsbranschen äro i många avseenden likartade med dem inom jordbruket. Arbete i det fria medför icke samma behov av rekreation, i varje fall icke under sommarmånaderna, som annat industriarbete eller kontorsarbete. Det hade därför, med hänsyn till här anförda särskilda olägenheter för speciellt anläggningsbranschen, varit motiverat att medgiva den lindringen av semesterbestämmelserna, att semestern fått uttagas i två perioder om vardera nio dagar. Arbetsutredningen hade föreslagit detta förfarande för jordbruksarbetare. Propositionen har emellertid frångått detta.

Kommunismen Den 22 februari visades i Helsingfors en film, **för om Finland.** sedd med titeln »Finland betalar» och arrangerad av den centralorgansations, »Soteva», vars uppgift det är att samordna leveranserna av skadeståndsvaror från Finland till Ryssland. Det är på sitt sätt betecknande för den folkdemokratiska mentaliteten i Finland, att denna film i det kommunistiska partiets ledande tidning, »Työkansan Sanomat», karakteriserades som ett brott mot fredsfördraget mellan de tvenne länderna och som en oförsynthet mot Sovjetunionen. Det otillständiga ansågs, enligt den kommunistiska uppfattningen ligga i att filmen gav en bild av de mödor och svårigheter, som varit förbundna med leveranserna. Att brydsamheterna ännu inte är bemästrade (skadeståndsperioden upphör den 19 september 1952) är

man i Finland mer än väl medveten om; anskaffningen av råvaror och halvfabrikat möter ju mycket större hinder nu än före Koreakrigets utbrott. Men redan den omständigheten, att nämnda film klarlade vad Finland uträttat i syfte att uppfylla sina förbindelser, betraktades som en förolämpning mot det skadeståndsmottagande Sovjet! Man får nästan det intrycket, att kommunisterna i Finland helst sett att skadeståndsprestationerna misslyckats, vilket hade givit Sovjet formell anledning att utöva vissa repressalier, som givetvis i en eller annan form hade berett kommunisterna chanser, att åskådliggöra det borgerliga samhällets ekonomiska ineffektivitet eller dess vilja att hellre tjäna den dollarimperialistiska upprustningen än fullgöra sina fördragsenliga skyldigheter.

Den kommunistiska attacken mot den i och för sig oskyldiga och mycket upplysande filmen om skadeståndet är ett av de senaste utslagen av den sinnesförfattning, som går ut på att i alla tänkbara sammanhang och med vilka medel som helst misstänkliggöra det finländska samhället hos den mäktiga grannen i öster. Det har numera gått därhän, att nästan varje invändning mot ett kommunistiskt förslag och varje mera närgången granskning av en kommunistisk funktionärs förehavanden stämplas som ett utslag av fientlighet mot Ryssland. Varje kritik av kommunismen i något land och av den kommunistiska ideologin över huvud taget identifieras med ett angrepp mot Sovjetunionen. Alla inrikespolitiska meningsutbyten förvandlas av kommunismens förespråkare till utrikespolitiska manifestationer. Tydligare kan ett vasallförhållande mellan ett politiskt parti i ett land och statsmakten i ett annat land inte manifesteras än i denna solidaritet mellan den finländska kommunismen och Sovjetunionen.

Denna solidaritet, förbunden med anspråk på privilegier och hänvisningar till skyddet av en yttre makt, har under årens lopp fått rätt besynnerliga yttringar. Om ordningsmakten skingrar en skara demonstrerande ligister, som övar allehanda lagstridigt ofog, så är detta ett brott mot fredsfördraget och en sovjetfientlig handling! Klandras en kommunistisk tidning för ett uttalande, som måste betraktas som klart dokumenterat politiskt angiveri, så är också detta ett uttryck för den obetvingliga lusten att hetsa västmakterna till krig mot Ryssland! Med andra ord: Det kommunistiska partiet finner sig inte i att vara ett parti som alla andra och vid sidan av de övriga. Det reser numera krav på ett slags oantastlighet i hägnet av den ryska makten.

Men denna överkänslighet utesluter inte att vilket annat parti som helst kan bli utsatt för vilka beskyllningar som helst. Den finska högern ordnade det så, att socialdemokraterna blevo representerade i hr Kekkonens andra ministär — enligt Novoje Vremja är det den finska högern, som i Finland trognast följer de amerikanska krigshetsarnas anvisningar — hr Väinö Tanner har placerat sina tillgångar i Schweiz, finländska socialdemokrater rådslår med sina rikssvenska partivänner om huru anfallsfronten mot Ryssland skall dragas, de borgerliga liksom de socialdemokratiska tidningarna överflöda dagligen av illasinnade sovjetfientliga artiklar och notiser, heter det. Som kanaler uppger man hittills okända nyhetsbyråer eller kommunist-

blad i Sverige, Norge eller Holland. Dessa tidningar visa sig besitta överraskande goda informationer om vad kommunismens motståndare i Finland planera. Ofta förvånar man sig över, att inte kommunisterna i hemlandet veta vad man känner till på tidningsredaktionerna eller telegrambyråerna i andra länder.

Sitt stora värde få dessa »informationer» när de återges i någon rysk tidning eller av någon rysk radiokommentator. Då slås de ut under väldiga rubriker. Sanningen är klar och uppenbar: en rysk tidning har återgivit nyheten, en rysk radiokommentator har uppehållit sig vid den! Då behöver ingen tvivla på huru det verkligen förhåller sig. Vad alla omdömesgilla människor i Finland vet är, att dessa nyheter ha ett enda syfte, nämligen det att förse den ryska propagandan med material, som kan utnyttjas för att kompromettera Finland.

Man får gå till Hitlertidens högkonjunktur för att finna en motsvarighet till denna identifiering av storstaten med den underkastelsekrävande idéläran och filialerna utanför nämnda stats gränser. Hitlers ord om, att propagandan måste anpassa sin andliga nivå efter uppfattningsförmågan hos de mest inskränkta av dem, till vilka den riktar sig har fått en kuslig tillämpning i den kommunistiska världen. Det som emellertid här måste understrykas är, att denna taktik med identifieringen, lögntrafiken och den intellektuella nivå-sänkningen inte haft någon effekt för Finlands del. Polemiken mot kommunisterna pågår med oförminskad intensitet. Den överväldigande delen av Finlands folk har inte accepterat uppfattningen att argumenteringen mot kommunismen och dess uppbärare i Finland är liktydig med en utrikespolitisk demonstration. Veterligen har ingen borgerlig eller socialdemokratisk tidning underlåtit att nagelfara kommunisternas politik därför, att den hänvisar till det skydd, som fredsfördraget och den s. k. vänskapspakten kantänka skulle utgöra. Ännu mera anmärkningsvärt är, att de ryska makthavande själva inte följer sina finländska meningsfränders anvisningar. Det som skrives i den ryska pressen och det som sägs via de ryska radiostationerna förefaller också att ligga på ett helt annat plan än det, på vilket den ryska politiken i praktiken rör sig i fråga om Finland. Det frälse, de undantagsförmåner när det gäller opinionsbildning och offentlig debatt, som kommunisterna kräva, ha de inte fått och av alla tecken hittills att döma är man på ryskt håll föga villig att hörsamma deras böner.

Person- Statsrådet Weijnes oväntade och beklagliga bortgång liksom **skiften.** något tidigare behovet av en biträdande utrikesminister med det internationella ekonomiska samarbetet som specialitet ha framtvungit några intressanta personförändringar i kretsen av de styrande.

Statsrådet Hildur Nygren torde vara en av de för offentligheten minst kända ecklesiastikministrar, som vi på länge haft. Omdömena från dem, som känna henne, tyda emellertid på att hon ej saknar förutsättningar att rykta sitt ämbete i den anda av saklighet och oväld, som hennes företrädare eftersträvade. Emellertid är hon i högre grad än hr Weijne i första hand representant för folkskollärarkåren. Med hänsyn till att de svåraste problem, som komma att möta henne, ligga på

den högre skolans område liksom till att vetenskap och konst kräva alldeles särskilda omsorger under nuvarande budgetära fimbulvinter, måste man emellertid ställa sig avvaktande, ja, undrande. En stor merit har det nya statsrådet — det är varken hr Wallentheim eller hr Stellan Arvidson. Denna personliga problemställning visar bäst, vilka svårigheter som numera vårt största politiska parti har att möta, när det gäller att finna kompetenta personer för de kulturpolitiska uppgifterna.

Ingen tvekan kan råda om att Dag Hammarskjölds inträde i regeringen utgör en avsevärd intellektuell och saklig förstärkning. Där emot är det inte säkert, att denna förstärkning blir av verklig betydelse för regeringsledningen. Den biträdande utrikesministern anses ha varit den främste företrädaren för den skola i vår högre byråkrati, som i ämbetsmännen vill se rena tekniker, utan egen uppfattning och redo att alltid ställa sina talanger till förfogande för de härskande, alldeles oavsett om de av dessa påyrkade åtgärderna skulle vara oförenliga med rikets sanna intresse. Som statssekreterare liksom i egenkap av ordförande i bankofullmäktige har han visat sig stå ganska fjärran från den gammalsvenska ämbetsmannauppfattning, enligt vilken man hellre tog sin hatt och gick än medverkade till åtgärder, som kunde förväntas vara skadliga för riket. Det återstår att se, om han vid konungens rådsbord kommer att visa sig ha en fastare egen vilja vid sidan av sina stora sakliga insikter, sina ovanliga formella talanger och sin förbluffande arbetsförmåga.

I alla händelser är det tillfredsställande, att ett politiskt ansvar nu för första gången lägges på Dag Hammarskjöld. Rent personhistoriskt är hans inträde i konseljen också intressant. Han har tidigare nogsamman dolt sin politiska åskådning — om han har någon. Nu borde emellertid alla tvivelsmål vara undanröjda. Aldrig har statsrådets solidariska ansvarighet betonats så nästan paradoxalt starkt som under ministären Erlander. I forna tiders Sverige liksom alljämt i det parlamentariska England kunde en minister falla på sin oduglighet eller på annan olämplighet. Nu äro förhållandena helt annorlunda. Det solidariska ansvaret täcker allt.

Men detta allt försonande solidariska ansvar måste också förutsätta, att de, som skyddas därav, verkligen stå solidariskt bakom den politik, som föres. Man har därför rätt att fatta Dag Hammarskjölds inträde i konseljsalen som ett uttryck för att han liksom redan förut hans ämbetsmannakollega hr Quensel gillar exempelvis undergrävandet av den enskilda äganderätten, den Vougtiska formen av militär beredskap och den kulturella nivelleringen nedåt.

Vida mera uppseendeväckande är emellertid det sätt, på vilket vakansen på kabinettsekreterarposten fyllts. Ingen tvekan råder om att hr Lundberg är en både sympatisk och ovanligt dugande man. Men det står ingenstädes föreskrivet, att den som har dessa utmärkta egenskaper nödvändigtvis måste bli just kabinettssekreterare. Utnämningen står i strid mot den instruktion för utrikesdepartementet, som en gång tillkom under excellensen Undéns medverkan, eller åtminstone mot de klara och uttrycksfulla motiv, som på sin tid anfördes för ifrå-

gavarande bestämmelses utformning. Statsmakterna fastslog, att de, med hänsyn till utrikesdepartementets alldeles speciella förhållanden och den därav följande nödvändigheten av särskilda fackliga insikter hos utrikesministerns närmaste man, önskade ej en politisk statssekreterare utan en kabinettssekreterare med facklig utbildning och sändebuds tjänsteställning. Hr Lundberg saknar tyvärr alla dylika meriter — en viktig merit torde däremot vara, att han kommer att bli ett personligt stöd i departementet för excellensen Undéns utrikespolitiska kurs. Hans utnämning är ett nytt nedslående exempel på det bristande sinne för lag och rätt, som stundom bryter igenom inom den maktägande statssocialismen, när partihänsynen på allvar komma till tals. — Att det inom utrikesförvaltningen finns förstklassiga kandidater till denna viktiga post, är allmänt bekant.

Dessa tre här observerade betydelsefulla utnämningar kasta ett blytljus över ett märkligt förhållande. Efter snart tjugo års maktutövning äro socialdemokratiens personella resurser — sedan den stora generationen från Per Albin Hansson och Ernst Wigforss fram till Per Edvin Sköld börjat övergå i eller nalkas pensionsåldern — förbluffande tunna. Så snart det gäller att rekrytera tjänster, som kräva en utbildning utöver den rent partipolitiska eller fackföreningsmässiga, är man hänvisad till opolitiska eller allmänt vänsterbetonade ämbetsmän eller till partivänner i andra eller tredje ledet — när man inte som i fallet Lundberg beslutar sig för att helt bortse från de formella och fackliga kvalifikationerna och satsa på den politiska duglighetens förmåga att hävda sig även på helt andra och mera komplicerade områden.

Det här antydda förhållandet har naturligtvis ett nära sakligt sammanhang med regeringens målmedvetna strävanden att infiltrera den högre byråkratin med yngre, framåtsträvande partivänner — eller personer, som äro villiga att bli partivänner. Det återstår att se, om denna drivbänk förmår att alstra lika livskraftiga och imponerande plantor som den nu avträdande generationens.

Kabinettssekreterareutnämningen är också ett uttryck för en strävan att bryta den ämbetsverkens självständighet, som sedan långt tillbaka utgör en hörnsten i det svenska samhället. Att statssekreterarna i stor utsträckning väljas politiskt, kan ingen lasta; det var avsikten, då dessa ämbeten inrättades, fastän den ej genast förverkligades. Här har man endast rätt att ställa vissa sakliga och moraliska minimikrav. Men det sätt, på vilket andra högre tjänster, från byråchef och uppåt, nu besättas efter partimeriter i stället för efter förtjänst och skicklighet, är en högst allvarlig företeelse. Tillsammans med den lönepolitik, som sedan åtskilliga år drivits mot den högre förvaltningen, utgör denna orättvisa försämring av befodringsutsikterna ett allt betänkligare hot mot ämbetsmännens självständighet och därmed ett ytterligare steg på vägen mot den — låt vara ännu i socialvårdens kapprock skylda — auktoritära partistaten.



BOFORS KVALITETSSTÅL



AKTIEBOLAGET BOFORS
BOFORS